

Nedslag i forskningen kring förorten

**Arbetsrapport
Lisbeth Eriksson
Anders Arnsvik
2014**

Bakgrund

Sollentuna kommun liksom många andra kommuner i Sverige står inför stora utmaningar. En av dessa är att arbeta med integrationsfrågor ur alla dess aspekter. Målet är att de som bor i kommunerna ska känna sig delaktiga och trygga i samhället. Ledordet för att kunna uppnå detta är samverkan mellan samtliga kommunala förvaltningar och inte minst samverkan med kommuninvånarna. Något som alla behöver samverka runt är de oroligheter som förekommit i vissa områden inom kommunen. Oroligheterna har yttrat sig bland annat i omfattande skadegörelse. Det har förekommit oroligheter i både Rotebro, Edsberg, Tureberg och Helenelund (bilaga till tjänsteutlåtande 2014-05-13).

Utifrån insikten om att alla förvaltningar har ett gemensamt problem att hantera dock utifrån skilda utgångspunkter, bildades en arbetsgrupp med representanter för barn- och ungdomskontoret, utbildnings- och arbetsmarknadskontoret (gymnasieskolan), kultur- och fritidskontoret, socialkontorets avdelning barn och unga, lokala Brå (brottsförebyggande rådet), plan- och exploateringskontoret samt trafik- och fastighetskontoret.

Arbetsgruppen har kommit fram till att det är viktigt att ta fram en gemensam problembild. Det har konstaterats att problemen i kommunen är mångfacetterade, sträcker sig över olika åldersgrupper och handlar inte sällan om utanförskap. Vissa problem är av mycket allvarlig art, där ett konkret samarbete med polisen bedöms vara nödvändigt. Bakgrunden till oroligheterna måste lyftas fram och analyseras (bilaga till tjänsteutlåtande 2014-05-13).

Uppdraget

Det uppdrogs till FoU-Nordväst (Forsknings och Utvecklingsenhet) att bidra med kunskap till den gemensamma problembilden. Kommunen önskade en kunskapsöversikt gällande ”social oro” eller ”sociala risker”. Utgångspunkt var svenska förhållanden med en koncentration på kunskap kring olika interventioner i det lokala samhället.

De problem och oroligheter som uppmärksammats i Sollentuna senaste tiden har stora likheter med de problem som i forskningslitteratur och annan dokumentation beskrivs som problem i förorten. Vi har därför i vår kunskapsöversikt tagit fasta på detta och letat efter beskrivningar som rör fältet vilket inneburit att vi varit tvungna att begränsa oss i vårt sökande. Vi har exempelvis i huvudsak inte tagit med den rikliga dokumentation kring Storstadssatsningen som finns. En av anledningarna till detta är att den nu ligger ett antal år tillbaka i tiden. Vi har också utelämnat den statliga utredningen om makt, integration och strukturell diskriminering från 2006 (SOU 2006:73) även om den lämnar antal förslag till åtgärder för att komma tillrätta med den strukturella diskrimineringen. Denna rapport var fokuserad på diskriminering och detta fokus finns ej i denna kunskapsöversikt. Vi har försökt att ta fasta på forskning som vi tror har stor relevans för situationen i Sollentuna. Kunskapsöversikten gör således inga anspråk på att vara heltäckande.

Den bild som framträder i forskning kring förorten och således även i denna kunskapsöversikt är dystert. Vi är medvetna om att de bilder som kommer till uttryck i kunskapsöversikten riskerar att bidra till ett ”vi och dom”- tänkande. Denna typ av forskning och debatt tenderar att både osynliggöra och samtidigt legitimera de samhälleliga processer som skapat den ojämlikhet och segregering som återfinns i olika stadsmiljöer (Dahlstedt, 2004). Utifrån ett sådant resonemang framstår situationen i förorten som oproblematiserad. Steinberg (1981) menar dock att *”tesen om fattigkultur är inget annat än en intellektuell dimridå för ett samhälle*

ovilligt eller oförmöget att undanröja arbetslöshet och fattigdom ” (Steinberg, 1981, sid 127). Att i en kunskapsöversikt som denna koncentrera sig på lokala förhållanden och interventioner skulle således bidra till detta osynliggörande. Detta menar vi är viktigt att inte glömma. Det viktigaste med den här översikten är dock att försöka bidra till en gemensam problembild, att lyfta upp det som beskrivs som problem till ytan. Vilka är med- och motkrafterna? Vad är det för strategier som kan vara verksamma? Utmaningen för samtliga involverade är enighet om utgångsläget och att man med detta för ögonen beslutar sig för att finna en riktning – en väg - som leder fram till delaktighet och ett hållbart och tryggt samhälle, enligt kommunens egna uttalanden.

Vägledande vid insamlandet av materialet och vid analysen var den så kallade PICO-modellen (SBU, 2013)¹ som består av fyra steg:

- inledningsvis beskrivs sammanhanget i det här fallet, d.v.s. förorten
- i nästa steg redogörs för förorten utifrån olika perspektiv som de boendes, medias bild, polisens bild och forskningen bild.
- därefter undersöks vilka interventioner som gjorts för att ”lösa” det beskrivna problemet och avslutningsvis
- beskrivs vilka effekterna blev av insatserna.

Intentionen är även att beskriva hindrande och främjande faktorer. De frågor vi har ställt till vårt empiriska material är följande:

- hur beskrivs förorten utifrån de boendes, polisens och forskarnas perspektiv?

- hur beskrivs olika interventioner i förorten?

- hur beskrivs olika utvecklingsområden?

Vad är förorten?

Sollentuna är en stad i nordvästra Stockholmsområdet med nästan 70 000 invånare. Tillgänglig statistik visar att Sollentuna på de flesta områden ligger bättre till än många andra kommuner. Exempelvis är det färre som är arbetslösa i Sollentuna jämfört med riket totalt, det är fler som har eftergymnasial utbildning än i riket totalt etc. (se exempelvis Kommunfakta 2013). Sollentuna har en blandad befolkning vad gäller kön, ålder, utbildning, yrkesval och etnicitet och 2013 var det 21 % utrikesfödda i Sollentuna (jämfört med Sverige totalt 15 %). Av alla barn i Sollentuna i åldrarna 0 – 17 år har 29 % en eller två föräldrar som är födda utomlands. I vissa områden i Sollentuna har en större andel av de boende utländsk bakgrund medan det är tvärt om i andra områden. Detta har lett till att människor uppfattar Sollentuna som en segregerad kommun (se exempelvis Eriksson & Nylander, 2013, Bahceci, Akravi & Shabo, 2011). Denna form av etnisk boendesegregation finns på flera ställen i Sverige (Molinari, 2006). Men oftast handlar det inte bara om en etnisk segregation utan en segregation som är socioekonomisk med rumslig åtskillnad mellan individer som tillhör olika social-, inkomst- och yrkesgrupper (Bostadspolitiska utredningen, 1996). Dessa områden ligger oftast i förorter till olika större städer men finns även som avgränsade områden mer centralt i kommunerna. De förutsättningar som karakteriserar dessa områden och de problem som tillskrivs dem diskuteras oftast i litteraturen under beteckningen Förorten. Det finns mycket skrivet och mycket forskat kring Förorten. I denna kunskapsöversikt har vi tagit del av

¹ PICO står för Population, Intervention, Control och Outcome (www.sbu.se)

forskning kring framförallt den svenska förorten, även om vi är medvetna om att en internationell utvidgning skulle kunna ha vidgat perspektivet.

Bostadsområden med olika typer av problem är inga nutida företeelser. Redan tidigt på 1940 – 50-talen framfördes kritik mot det som då kallades förorten. Forskning visade exempelvis att kriminaliteten i förorten var högre än i stadskärnan. Det fanns t.o.m. forskning som visade att ju högre husen var desto större var kriminaliteten (Lövgren, 2002). På mitten av 1960-talet var det kritiken mot de s.k. miljonprogramsområdena som var aktuellt. Redan då, som nu, fanns det två diametralt olika bilder av förorten. En som menade att människor blev passiva av att bo i dessa ghetton, som man kallade det, där kontakten med grannarna var minimal. Den andra bilden visade människor som trivdes bra och levde ett aktivt liv i förorten. Man skulle kunna kalla det att det finns två olika (minst) diskurser om förorten, olika områdesdiskurser som produceras (Öhlund m. fl. 2009).

På 1980-talet uppmärksammades att förorterna blev alltmer invandrartäta (Urban, 2009). Detta var inte en svensk företeelse utan något som uppstod i flera länder i Europa. Detta uppfattades av vissa som ett hot. I Sverige ansågs det att ”integrationsproblem” skulle lösas inom den allmänna välfärdspolitiken. För att minska invandrarnas ”utanförskap” skulle även den fysiska integrationen påverkas. I denna strävan försökte man sprida invandrarnas bosättning på 80-talet. Situationen känns igen från förorternas begynnelse men då var ”invandrarna” från landsbygden i stället eller möjligtvis Finland (Törnqvist, 2009). Men när nyliberala tankar började få spridning förespråkades individens eget val och detta påverkade även inställningen till hur invandrarnas boende skulle styras. Detta ledde till att det så småningom blev ohållbart att inte låta alla bosätta sig där man själv ville (Urban, 2009).

Även om problemen ansågs vara strukturella så riktades lösningarna oftast mot lokala lösningar i ”invandrartäta bostadsområden”.

Otydliga problemformuleringar som fokuserar på område istället för strukturer eller individer är det som gäller från mitten av 1990-talet. Rättighetsperspektivet – målsättningen att erbjuda rättvisa boendemöjligheter – började få inslag av ett faroperspektiv som innebär att se fattiga och svenskglea bostadsområden som ett hot (Franzén, 2001). Utgångspunkten är att områdets befolkningssammansättning ger effekter på den enskilda individens förutsättningar (se Integrationsverket, 2003:44 – 45). (Urban, 2009, sid 74).

Dessa ”alarmerande” tankar förstärktes under 1990-talet. De invandrade grupperna blev den nya underklassen som levde exkluderade i förorten. Åter beskrevs förortsbon som ensam, passiv och utan identitet. Dessutom var hen invandrad från ett annat land vilket innebär att hen saknade kunskap om den svenska kulturen och det svenska språket (Urban, 2009).

På 1990-talet ändrades åter strategierna och inriktades nu på att försöka lösa de negativa effekterna snarare än att försöka styra orsakerna till att problemen uppstått (Urban, 2009). Vår tolkning är att detta fortfarande är det rådande paradigmet. Detta leder inte sällan till situationer av ”blame the victim”. Bostadsområdena blir bas för olika interventioner och drar på så sätt uppmärksamheten från de strukturella, ekonomiska, politiska och sociala omständigheterna som kan vara förklaringar till den uppkomna situationen (Crowther, 2004). Den enskilde, som exempelvis inte kommer igång i arbete trots lokala satsningar, får själv skulden för detta (Eriksson, 2008).

Olika bilder av förorten

I litteraturen återfinns många olika bilder av förorten. Det är bilder som skiljer sig åt. Ibland kan en och samma person beskriva förorten på diametralt olika sätt. Många gånger går dock skiljelinjen mellan ”de utanförståendes” d.v.s. de som betraktar området utifrån såsom myndigheter och media, och de som ser området inifrån d.v.s. främst de boende men även personer verksamma i området. Myndigheterna och media beskriver oftast förorten som en farlig plats att leva på, en annorlunda plats (Hallin, Jashari, Listerborn & Popoola, 2010). De boende beskriver området utifrån sina vardagsliv med de glädjeämnen och problem som finns. De är dock medvetna om den bild andra har av deras område och hur det påverkar dem på olika sätt.

Nedan beskrivs (1) hur de boende tänker kring förorten samt hur de som tidigare bott i en förort beskriver området, (2) hur förorten beskrivs i medias rapportering, (3) polisens bild samt avslutningsvis (4) hur forskare beskriver förorten. Dessa val har gjorts utifrån den forskning vi funnit och den relevans vi tycker att den haft för vårt syfte med kunskapsöversikten. Detta är i någon mån ett ”subjektivt” val som naturligtvis påverkar de resultat vi kommer fram till. Då en ”total” kunskapsöversikt varit omöjlig är dock ett val nödvändigt. Vår strävan har varit att göra kunskapsöversikten så allsidig som möjligt, dvs låta olika grupper komma till tals och låta olika perspektiv brytas mot varandra.

De boendes bilder

I detta avsnitt beskrivs de boendes bild av förorten, men avsnittet innehåller också beskrivningar av vad personer som arbetar i området anser eller vad verksamma politiker har för bild. Trots detta har vi valt att kalla avsnittet de boendes bild då det är den som dominerar.

I en studentuppsats från Örebro universitet (Bahceci, Akravi & Shabo, 2011) var syftet dels att undersöka hur etnisk boendesegregation kan förebyggas dels att granska ungdomars upplevelser och erfarenheter av segregation. Fem män och en personal på ungdomshuset Satelliten intervjuades. De intervjuade bodde på Malmvägen i Sollentuna.

Resultaten visar att ungdomarna upplevde att

- det i området fanns en gemenskap och sammanhållning samt att man trivdes. Detta illustreras i följande citat *”Visst det kanske är ett område som har hög arbetslöshet och med dåligt rykte och så vidare men det hindrar inte en att tycka om stället på sitt egna sätt”* (Bahceci m fl, 2011 s 20).
- hos ungdomarna saknas en känsla av att ha möjlighet till livet
- det fanns en hierarki bland invandrare i området
- den lokala tillhörigheten försvårade för dem att umgås med ungdomar från andra platser
- de kände sig starkt bundna till sitt lokalsamhälle.

Författarnas slutsatser är att personer med annan etnisk härkomst än den traditionellt svenska tenderar att dras till sina ”likar” på grund av rädsla för utanförskap i samhället. Man vill be-

vara tryggheten och närheten till andra i liknande situation i ett främmande land. Viktiga faktorer som får individen att stanna kvar i det etniskt segregerade bostadsområdet är att individen där har användning av sitt ursprungsspråk vilket i sin tur underlättar för individen att vara kvar i sin kultur och religion. Detta medför en känsla av gemenskap. Andra slutsatser från studien var att etniska gruppers värderingar och socioekonomiska situation också kan ligga till grund för etnisk boendesegregation.

I en annan studentuppsats (Lindblom, 2013) speglas också de boendes och anställdas uppfattningar om bostadsområdet som i detta fall är Järvafältet i Stockholm. Tre poliser, en politiker och en boende intervjuades. I detta fall rörde det tankar kring vad som i framförallt polisiärt vokabulär benämns social oro. Bilden av området som framkommer i studien är samstämmig på de flesta punkter.

- *Utflyttning*: Man beskriver ett område där det skett en utflyttning av samhällsinstitutioner och övrig service. Det enda som finns kvar är närpolisen och därför går den ilska många känner ut över dessa. Det har skapats egna normer och lagar i området. Det uppfattas som att det pågår en social nedrustning och att politikerna inte vill satsa på området. Det framkommer också i studien att de boende har lågt förtroende för samhället och dess institutioner.
- *Utanförskap*. Man upplever ett utanförskap och att det råder ett vi och dem tänkande. Man uppfattar området som att det finns en ”extremt” stor populationen av invandrare och ungdomar. Det råder en hög arbetslöshet och många är beroende av bidrag. Det är också en låg andel personer som blivit godkända på SFI (Svenska för invandrare) och det är få av grundskoleungdomarna som har behörighet att söka till gymnasiet. Många är fattiga och människor har en låg medelinkomst.
- *Normer och stigmatisering*. ”Samhället skiter i oss” menar de intervjuade och upplevelsen är att områdena diskrimineras. På andra ställen satsas det på ett annat sätt. Det är också många muslimer som känner sig stigmatiserade, utpekade och stereotypiserade som en följd av händelserna i exempelvis Afghanistan. Krigen utomlands upplevs som korståg gentemot islam och p.g.a. detta rekryteras ungdomar i Rinkeby till olika extremistgrupper. Samhällets uppfattning är att det finns en ny typ av extremism som inte är geografiskt grundad. Detta medför en osäkerhet hos samhället. Gruppen kan slå till när som helst. Denna okunskap föder islamfientliga föreställningar enligt de intervjuade.
- *Gemenskap*. Någon menar att gemenskapen i området är god. Det är lätt att mobilisera folk när man känner sig orättvist behandlad. Gemenskaperna bygger på olika företeelser. Dels kan det handla om etniska grupper men ibland är grupperna multietniska. Dels kan det handla om att man identifierar sig utifrån sin uppväxtmiljö. Det finns våldsbenägna grupperingar i området som terroriserar de övriga boende då de vill att deras normer ska bli styrande. Det beskrivs som att det finns ett underskott i demokratin i området då samhället har lämnat området. Poliserna är ibland rädda att gå in i områdena. Alla menar att de boende i Järva inte har några sociala band med resten av samhället. De boende saknar i princip formella nätverk enligt de intervjuade.
- *Relation med polisen*. Det tar tid att bygga upp ett förtroende och det baserar sig inte på organisationer utan på enskilda individer. Förtroendet för polismyndigheten som sådan saknas menar de intervjuade. De poliser som kommer till området när det händer något känner oftast inte till förhållandena i området. Polisen måste arbeta relationsskapande om man ska lyckas med sitt arbete, menar de intervjuade. Polisen har inte tillräckligt med personal och prioriterar många gånger fel saker. Närpolisorganisationen är kraftigt underbemannad. Polisen borde lyssna mer på medborgarna. Närpolisen får oftast täcka upp exempelvis i samband med arrangemang

på olika arenor. Det medför att de oftast dyker upp först när det händer något akut i bostadsområdena.

- *Symboliska platser/meningsfull fritid.* Man upplever att kulturverksamheten i Rinkeby har monterats ner. Tidigare var det ett livligt föreningsliv men många föreningar har idag försvunnit. Det har inneburit att många ungdomar inte har någon stans att ta vägen. Många upplever rastlöshet och frustration. En av de intervjuade menar att det är svårt att bedriva verksamhet för ungdomarna i området. Exempelvis har man varit tvungen att ha en stålsluss på ett ställe, personalen har blivit misshandlad och ibland har de anställda själva varit kriminella. Det är oftast denna typ av verksamhet som blir grogrund för kriminella gäng, enligt de intervjuade.

De intervjuade ser dystert på framtiden. Man tror på utvecklandet av två parallella samhällen. Det ena består av kriminella familjer som rekryterar nya ungdomar från områdena. Samhällsinstitutionerna försvinner och de lokala bostadsbolagen kliver åt sidan. Man kommer att passera en gräns som leder till självisolering. Det enda som finns kvar är polisen som uppfattas som repressiv. En av de intervjuade menar att vi är på väg mot en fransk förort vilket innebär att polisen åker in området tungt överbeväpnande och det viktiga blir att säkra sin egen överlevnad. Dialogen har helt försvunnit och det har bildats ett samhälle med helt egna lagar och regler. De intervjuade är överens om att man måste ta tag i problemen så att den utvecklingen hindras.

Ytterligare en studentuppsats (Badar & Berhame, 2013) tar upp de boendes bild av det lokala samhället (Rinkeby – Kista). I denna uppsats kontrasteras de boendes syn med politikernas och tjänstemännens. Det hävdas att dessa skiljer sig åt och då handlar det främst om trygghetstänkandet.

Gemensamt för de boende var att de upplevde att det var ett område som det inte satsades på. Man kände sig inte viktig eller betydelsefull. Ett exempel som gavs i intervjuerna var att om något går sönder som en lampa i trappuppgången tar det lång tid innan någon kommer och lagar den.

Flera tycker att det blivit en försämring i området. Uppfattningen var att politiker och tjänstemän inte bryr sig. De lokala politikerna har gett upp hoppet om området. De boende saknar tillit och tilltro till politiker och tjänstemän och politikerna saknar legitimitet hos de boende i området. Det är de boende som kämpar för ökad trygghet, inte politikerna. *De goda krafterna kommer från de boende* menar någon. Exempel på detta är ”Vem äger förorten” (fotbollsturnering) och Megafon. Det handlar om ideellt arbete inom föreningslivet.

Säkerheten har politikerna och tjänstemännen tagit tag i, menar de intervjuade. Det finns fler poliser och man har exempelvis installerat portkoder. Men det kan också vara negativt med polisens större engagemang exempelvis kan det innebära att man blir stoppad på gatan utan anledning.

Bostadsområdet blir allt mer anonymt, människor möts inte ute längre.

De boendes, i detta fall ungdomarnas, röster kommer tydligt fram i en forskningsrapport från 2011 (Forkby & Liljeholm Hansson). Utgångspunkten är ett projekt Ung och trygg som pågått i Göteborg. Tretton ungdomar har intervjuats. Samtalen med ungdomarna handlar framförallt om det liv de lever utanför familjen, där den s.k. kamratsocialisationen sker.

Två bilder av förorten framträder; dels en bild som handlar om utanförskap och känslor av att leva i ett samhälle som tappat all kontakt med övriga samhället, dels en bild som talar om ett ställe man kan känna sig trygg i, en plats där ens kamrater finns, en plats som är nära naturen och där många möten över kulturer äger rum. Tillkortakommandena som ungdomarna känner har stärkts av att samhället vidtagit åtgärder för att komma tillrätta med dessa. Genom detta

har de känt sig utpekade. Förhoppningarna har grusats. Känslan av tillkortakommande leder till skamkänslor som hotar känslor av värdighet och respekt för den egna individen. Till skydd för detta utvecklar individen olika försvarsstrategier enligt Forkby och Liljeholm Hansson (2011). Detta innebär att de som ska stödja de unga hamnar tillsammans med de unga själva i en form av gemensam upptrappningsspiral.

Ungdomarna vittnar om den stora betydelsen av relationer och ett gott bemötande. Detta kan i vissa fall vara avgörande när det gäller att ta sig ur ett destruktivt beteende. Har man levt i en kriminell miljö har man tränat sig i att inte uppleva olika känslor av exempelvis skuld och skam. Ungdomarna berättar hur de tillsammans med kamraterna utvecklar en form av vi- och domtänkande, det blir kamratgänget mot storsamhället. I vardagen pågick mikro-kamper med representanter för myndigheterna med den skillnaden att här segrade de själva, således en omvänd ordning.

Utifrån ungdomarnas perspektiv handlar det också om möjligheterna att skapa sig en plats i samhället och då har det betydelse vilka möjligheter och resurser som finns i samhället och hur de fördelas. När man arbetar förebyggande handlar det i grunden om ett samhällsförändrande arbete där man försöker att identifiera vad som medverkar till att skapa de problem man vill undvika. Rapporten har fokuserat på att studera de mekanismer, i mötet mellan klienten och "samhället" som verkar utstötande och vad som kan utvecklas för att motverka exkludering. Den absolut viktigaste enskilda faktorn vad gäller motverkande av exkludering är enligt författaren delaktighet.

Hallin m.fl. (2010) betonar att personers värderingar, sociala normer och förväntningar sammantaget bidrar till hur man förstår olika händelser i lokalsamhället. Platsen skapas inte bara av dem som bor där utan i lika hög grad av omgivande samhälle. Ungdomarna i området (och i detta fall handlade det om Rosengård i Malmö) definierar sig gentemot vilka resurser man tror att andra områden har. Man positionerar sig genom att sätta skräck i exempelvis polisen. Bråk kan vara antingen protester eller också vill man bara få vardagslivet lite mer spännande. Ungdomarna finns i olika nätverk. Det är inte säkert att ungdomarna i ett nätverk har något gemensamt. De blir till en kategori genom att omgivningen ser dem som en grupp.

Levnadsvillkoren beskrivs av de boende som arbetslöshet, barnfattigdom, trångboddhet, dålig boendestandard och dåliga skolresultat, som några exempel. Dessa villkor leder till en negativ självbild. Bristen på sysselsättning nämns av alla och trots att det finns en mängd fritidsaktiviteter så når inte dessa de rätta grupperna. På liknande sätt beskrevs situationen av ungdomar i Sollentuna (Eriksson & Nylander, 2014). Ungdomarna i Rosengård beskriver vidare att kommunikationen mellan skolan och familjerna inte heller är bra. Många känner sig orättvist behandlade. De ges inte samma förutsättningar som andra malmöbor, samtidigt som de inte tycker att området är så dåligt som media vill påskina. Man känner sig ofta trygg i sitt område. Många känner sig utpekade för att de är invandrare och att detta uppfattas negativt och görs till ett problem i samhället. Många känner en hopplöshet inför framtiden. Denna bild som ungdomarna i Rosengård ger av sin situation stämmer i stort med de andra negativa bilder av att leva i förorten som givits i denna rapport.

Hallin m.fl. (2010) menar vidare att det finns en hel del konflikter i familjerna. Olika uppförandekoder i hemmet och utanför kan förekomma. De flesta ungdomar är födda i Sverige men deras gemenskap bygger på att inte vara svenne.

Både polis, ungdomar, räddningstjänst och de boende menar att orsakerna till konflikterna finns på en samhällelig nivå *"och inte kan lösas genom deras situationsinriktade insatser"* (Hallin m.fl., 2010, sid 216) men att bättre relationer mellan de boende och olika myndig-

hetsrepresentanter ändå skulle kunna mildra de våldsamheter som denna studie försökte ta reda på orsakerna till.

Forskarna talar om konfliktpraktiker som blir till ett gemensamt lärande och ett gemensamt meningsskapande som innebär ett sätt att förstå och tolka världen. Detta ses som en förklaring till oroligheter i Rosengård. Väsentligt i sammanhanget är bilden av den Andre. Den bestämmer vad man kan göra gentemot den andre. Centralt här är att man stereotypiserar, ibland demoniserar eller till och med avhumaniserar den andre. Denne blir till ett objekt. Det blir en form av skillnadsskapande.

Det finns även andra studier där de boendes röster kring livet i förorten förs fram (Eriksson & Nylander, 2014). I en studie i Sollentuna var det ungdomars synpunkter som kom fram. Även i denna studie fanns den dubbla bilden av det egna området hos ungdomarna. Men också frågan om möjligheten att påverka eller förändra situationen diskuterades bland ungdomarna. De flesta menade att de helt saknade möjlighet att påverka och att avståndet till exempelvis politikerna var långt. I den mån ungdomarna tyckte att de haft ett inflytande var avhängigt av att de personligen kände någon som kunnat föra tankarna vidare. De strukturer som trots allt fanns för ungdomars inflytande, exempelvis ungdomsråd, upplevde ungdomarna som otillräckliga och inte till för just dem.

Dahlstedt (2009) har intresserat sig för och intervjuat personer som flyttat från förorten, de som gjort en "klassresa". Han har studerat med vilka "ögon" de ser på livet i förorten. Följande sammandrag av en intervju med Mahmut speglar komplexiteten. Mahmut lyfter fram att ett avgörande problem som barn och ungdomar möter är det tillstånd av "utanförskap" som många av föräldrarna befinner sig i, ett på sikt starkt destruktivt tillstånd av kulturell och social isolering. Han menar att parabol-tv-tittande, modersmålsundervisning och deltagande i olika slags "etniskt föreningsliv" utgör svåra hinder när det gäller att skapa ett integrerat svenskt samhälle. I längden isoleras föräldrarna, inlåsta i "hemlandets traditioner" och i närsamhället, där de tillsammans med sina "landsmän" fördriver tiden med att odla myter om det svenska samhället. Denna misstro gentemot "det svenska" och det svenska samhället förs också över till barnen.

I de intervjuer som Dahlstedt (2009) genomförde växte det fram i huvudsak två olika beskrivningar av och möjliga förklaringar till den uppkomna situationen i den förort som belystes i hans studie:

1. De boendes "utanförskap" lyfts fram som det mest akuta problemet. Berättelserna kretsar huvudsakligen kring de boendes brist på kunskap, kontakter, engagemang och vilja att integrera sig i det omgivande samhället. Komplexa sociala processer framstår här som ett tillstånd; utanförskap. Det är de boende själva som är orsaken.
2. Problemet är varken förortens eller de boendes utan det omgivande samhällets. Den primära orsaken till det som omtalas som "förortsproblem" står att finna i politiska prioriteringar och strukturellt ojämlika villkor, en ojämlig fördelning av resurser mellan stadens centrum och stadens periferier. Några av de som intervjuades betonar etnicitet eller invandrarskap och lyfter fram diskriminering och stigmatisering på etnisk/kulturell/religiös grund som det allra mest avgörande problemet. Även klass lyfts fram.

Även här blir det tydligt att det finns diametralt olika sätt att se på och att förstå orsakerna till situationen i förorten.

Sammanfattning av de boendes bilder

Hos olika personer som intervjuats finns det olika beskrivningar och tankar om det område man bor eller verkar i. Det mest centrala innehållet kan dock sammanfattas i följande punkter:

- Utanförskap/stigmatisering
- Gemenskap/eget engagemang
- Önskan om delaktighet/inflytande

Utanförskapet manifesteras i upplevelsen av att inte ha några ingångar till det svenska samhället. Bara att uppge att man bor i ett förortsområde gör att man känner sig utanför. I många av de refererade studierna har det framkommit att de boende upplever att det inte sätts på områdena exempelvis har samhällsinstitutionerna försvunnit och bostadsföretagen klivit åt sidan. Den enda synbara samhällliga institutionen som finns kvar är polisen. Förorten har blivit en ordningsfråga. Det många saknar är dialogen med resten av samhället. Den motsatta bilden är upplevelsen av gemenskap och trygghet som många givit uttryck för. Exempelvis är det lätt att mobilisera folk om man känner sig orättvist behandlad. Det uppges även finnas många goda krafter i området och att det är många som är aktiva i olika föreningar. Samtidigt finns det hos många en längtan att bli delaktig och att kunna påverka sin egen situation i positiv riktning. Kanske är det så att upplevelsen av stigmatisering och att känna sig utanför leder till mobilisering. När ingen annan gör någonting för att förbättra situationen får man göra det själv. Kanske är det tänkbart att denna mobilisering antingen kan leda till oroliga, våldsamma situationer eller till engagemang i exempelvis olika föreningar som arbetar för lokalsamhällets bästa.

Medias bilder

Medias bild har beskrivits som negativ, i stort sett alla i de rapporter vi läst. Det går inte att få media att komma till förorten och rapportera något positivt, tycks vara en allmän mening. Men det är också så att media förvanskar bilden av förorten. ”Vilda hyresgästprotester” kan det stå i pressen trots att det gått lugnt till enligt några boende (Lindblom, 2013). I intervjuer med politiker i Rinkeby – Kista menar de att den otrygghet som människor upplever till

...stor del beror på den felaktiga bild som skapas av media Ändå väljer de i sin trygghetsplanering att fokusera på kriminalitet, brottsbenägenhet och brottsprevention. Å ena sidan avvisar de medias bild av Rinkeby – Kista, men å andra sidan besannar och bekräftar politikerna den bild som media skapar i form av den trygghetsplanering som genomförs (Badar & Berhame, 2013, sid 50).

Forskare menar att en del i stigmatiseringen av förorterna är att områdena får dåligt rykte bl.a. genom medias rapportering, men också genom rapporter som belyser de sociala problem som finns där (Brännström & Hellner-Andersson, 2007). Det har hävdats att det finns en generaliserande bild av invandrade personer som ofta knyts till förorten.

Svensk och utländsk forskning visar att rasistiska föreställningar i media antagit formen av sunt förnuft. Invandrare porträtteras som hot eller problem, invandrade män som kriminella och invandrade kvinnor som passiva och förtryckta (SoU 2005:56).(Brännström & Hellner-Andersson, 2007, sid 20)

I en studie som primärt handlade om segregation i ett bostadsområde i Göteborg hävdades att många var irriterade på den bild som beskrivs i media (Brännström & Hellner-Andersson, 2007). Man menade att media blåser upp saker så fort det händer något. Någon menar att detta

leder till att man måste fungera som ambassadör för sitt eget område. Man måste bevisa att det är bra, bättre än andra områden. Det leder till känslor av utanförskap som i sin tur kan ha destruktiva konsekvenser och skapandet av ett vi- och dom-tänkande.

En lärare verksam i en förort såg risker i att de boende i området söker bekräfta en påskrivnen negativ identitet och att de känner sig uppgivna och upplever att de inte har några möjligheter. Många gånger trivs barnen i området och det måste de få göra. I sammanhanget är det är viktigt att tänka på vem som formulerar problemet (Brännström & Hellner Andersson, 2007).

En studentuppsats från Södertörns högskola har belyst *Medierna och "förorternas goda krafter"* (Grönvik & Lindberg 2013). Syftet var bland annat att undersöka hur förorten presenteras i nyhetsartiklar utifrån de upplopp, under vilka Rinkebyakademien eldhärjades, som ägde rum i juni 2010. Förhoppningen med studien var att främja medvetenhet om hur oskrivna regler riskerar att styra de journalistiska framställningarna om förorten. En slutsats författarna drog utifrån en genomgång av de artiklar som skrevs i samband med upploppen i Rinkeby var att många av förortsborna inte kände igen sig i det som skrevs. De inkluderas inte i den publik som nyhetsorganisationerna samspelar med vid nyhetsvärderingen. Förorten och förortsbor ingår i produktionsbetingelsen "bevakningsområde", men inte i produktionsbetingelsen "publik".

I en annan rapport gällande det som kommit att kallas Husbykravallerna (Reyes, m. fl, 2014) togs avstamp i de problembilder som Husbyborna själva såg som relevanta för förståelsen av händelserna i maj 2013. I rapporten undersöktes även mediabilden. I berättelserna nämnde många Husbybor att det skedde våldshandlingar i stor omfattning också mot Husbybor och andra som befann sig på gatorna. I det offentliga samtalet osynliggjordes detta våld medan skadegörelsen och våldet mot polisen framhövs. Kritiken mot medias fokusering på bilbränder och skadegörelse bidrar till stigmatisering av Husby och till att osynliggöra de problem som drabbar orten. Sammantaget har många Husbybor svårt att känna igen sig i den mediala bilden. I Husbybornas berättelser framkommer en vilja att söka förklaringar som inte stannar vid fördömanden och avståndstaganden. En av de intervjuade sa:

"Bilbränderna är symptom på någonting".

I en studie kring förhållandet i Sollentuna beskrivs att ungdomarna som bor i områden som betraktas som "utsatta" tvingas att förhålla sig till den mediabild som finns av det område man bor i (Eriksson & Nylander, 2013). I Sollentuna handlar det också i hög utsträckning om "talet om" vissa områden i kommunen. Talet om samverkar här med den mediala bilden. Det är dock vanligt att det finns en samstämmighet kring vilka andrafierade metaberättelser, som Widigson (2013) uttrycker det, som existerar kring området. Även andras forskning såsom Ristalammis (1999) visar att de boende (i detta fall i Rosengård i Malmö) skapar identiteter utifrån en extern negativ bild av området. Inte sällan leder det till ett försvar av området som sådant, vilket även synliggörs i andra studier.

I en studie menar de boende som intervjuats att ett sätt att få en tryggare förort är att media slutar skriva så negativt om områdena (Badar & Berhame, 2013). Det negativa skriveriet leder till förutfattade meningar och att personer som inte själva bor i området inte vågar sig dit.

Sammanfattning av medias bilder

Den bild som framkommit är att medias rapportering från förorterna uteslutande är negativ. Oftast blåses händelser upp. Det skapas stereotypa bilder av förorten och de som bor där. De boende känner oftast inte igen sig i de bilder som förmedlas. Medierapporteringen bidrar till stigmatiseringen enligt flera av de studier vi läst. Exempelvis beskrevs Husby under

kravallerna 2014 som en krigszon. De boende inkluderas inte i den publik som nyhetsorganisationerna samspelar med vid nyhetsvärderingen. Förorten blir till ett ”bevakningsområde”.

Sällan lyfts de goda krafter som finns fram eller att många som bor i förorten trivs och känner gemenskap med de boende och området. Flera tror att om medias beskrivning av förorten skulle vara mer positiv skulle det leda till färre upplevelser av stigmatisering.

Polisens bilder av förorten

Vi har inte hittat så många studier där polisens röster hörs. Men i en masteruppsats från 2011 (Johansson) var syftet att ta reda på hur polisen gör sig relevant för sitt område och varför polisen har valt att arbeta i detta område. Det handlar således om närpolisen. Likaså var man i studien intresserad av att ta reda på vilka strategier man använt sig av för att göra sig relevant. I studien använde man sig av deltagande observationer. Den teoretiska utgångspunkten var att det finns två typer av polispraktiker; lagpolis och fredspolis. Denna studie ger snarare en bild över polisens arbete i förorten än polisens bild av förorten. Vi menar dock att man genom detta kan utläsa polisens syn.

Resultatet visar att polisen menar att man inte bara kan arbeta brottsförebyggande utan att det måste finnas ett visst inslag av repression. Polisen stoppar ofta bilar ute i förorten. De flesta av dessa kontroller sker utifrån en misstanke om brott. Det handlar om en ”medveten planlöshet”. Polisen stoppar ofta bilarna ”på känsla”. Men det betonas att de inte stoppar bilar då de tror att detta skulle kunna försämra förtroendet för polisen. Som ett exempel tas upp att någon som varit aktuell i polisregistret men för många år sedan, stoppas inte. Detta för att man inte vill äventyra en positiv utveckling för den enskilde individen.

Polisen kör med uttröttnings av vissa individer, grupper eller platser. *”Vad polisen verkar vara ute efter här är att använda sig av institutionaliserad misstro, riktad mot gängen, för att vinna områdets förtroende”* (Johansson, 2011, sid 239) menar uppsatsförfattaren. Polisen är en kraft att räkna med och ofta är det så att de vill visa vem som har makten i området.

Relationerna mellan gängen och polisen är viktiga. Polisen hävdar att det är viktigt med tillfällena för ”horisontsammansmältning”. Ett sätt att få bättre kontakt som tas upp av poliserna är att besöka fritidsgårdar.

Författaren gör analysen att samarbete och kommunikation med andra sker på polisens villkor och att det är de ekonomiska resurserna som styr polisens agerande. Det handlar mycket om vad nätverket kan göra för polisen och inte tvärtom. Polisen uppfattar ofta att de sätter sina egna mål för högt. Men ibland kan polisen tvingas sätta sina mål lågt för att inte ge upp eller bli cyniska. De möten som sker, utan att något speciellt har hänt, är vanliga men svåra att mäta effekten av. Ofta är det svårt för polisen att rättfärdiga detta arbete då *”... fredspolisarbete inte ger några observerbara prestationer och för att fredspolisarbetet inte ger några direkta observerbara effekter”* (Johansson, 2011, sid 41). Poliserna själva känner frustration över att jobba för något när man inte vet om det gör skillnad. Kravet på utvärdering har blivit till en inre självkontroll.

Studiens slutsats är att polisen värderar lagpolisarbete högre än fredspolisarbete när det gäller vad som är bästa strategin för att skapa tillit och förtroende. Lagpolis leder till förtroende, fredspolis till tillit. Samtidigt dras den slutsatsen att det statistiska kravet bör lyftas bort från områdespolisen.

En annan studie som undersökt polisens bild av förorten beskriver utifrån olika perspektiv (de boende, socialtjänsten och så vidare) konflikterna och oroligheterna i Herrgården och

Rosengård under åren 2007 – 2010 (Hallin m.fl., 2010). I rapporten intervjuas ett fåtal poliser vilket författarna framhåller som en begränsning. En annan begränsning är att det inte varit möjligt att göra mer ingående studier av polisens arbete i fält och inte minst deras syn på sin egen roll i samhället. De röster som trots allt kommer till tals framhåller underbemanningen, personalomsättning samt att många av de poliser som arbetar inom området är unga och oerfarna. Dessa faktorer bidrar till att det inte finns något organiserat överlämnande av genererad kunskap som inhämtats över tid. I rapporten framhålls att personalomsättningen påverkar möjligheterna att skapa relationer till de boende. Polisens bild av området är att befolkningen vill hålla sig utanför samhället. Vissa befolkningsgrupper har egna domstolar. En möjlig förklaring, enligt polisen, till de oroligheter som varit i området är att det är kriminella nätverk som styr de händelser som fått massmedial uppmärksamhet.

Sammanfattning av polisens bilder

Vid genomgången har vi funnit att det inte finns så många studier där polisens röster hörs. Som tidigare nämnts i den här översikten är det oftast polisen som syns i förorterna och som i någon mening får representera ”samhället” då annan service flyttat ut från området. En komplex situation betraktas av polisen (men även av andra) som ett ordnings- och säkerhetsproblem. Polisens roll som diskuterades i en av de refererade studierna innebär oftast en svår balansgång mellan lagpolisarbete och fredspolisarbete. Lagpolisarbetet prioriteras då detta är mätbart på bekostnad av fredspolisarbetet som inte anses ge några direkta observerbara effekter. Polisen framhåller dock att ett relationsbaserat förhållningssätt långsiktigt kan leda till bättre kontakt. Förutsättningen för att detta ska bli möjligt är kontinuitet och att det byggs upp genererad erfarenhetsbaserad kunskap.

Forskarnas bilder och förklaringar av situationen i förorten

I många forskningsrapporter beskrivs förorten. Även om det är forskare som skrivit rapporten så har studierna olika fokus. Någon kan ha velat beskriva de boendes perspektiv, någon politikerns bild etc. Det som vi här kallar forskarnas bild är snarare exempel på analyser forskare gör av det insamlade materialet vare sig det kommer från intervjuer med brukare eller observationer av polisens arbete. Materialet som redovisas speglar olika aspekter på förorten. Vi har valt ut ett några områden: hälsa och skola. Områdena har valts med tanke på att de i stort sett inte belyses i övriga delar av denna rapport. Kapitlet avslutas med några forskares tankar kring orsakerna till att situationen ser ut som den gör i förorterna i Sverige idag.

De boende i förorten beskrivs i forskning som marginaliserade eller som personer som lever i utanförskap (Olsson & Törnqvist, 2009). Områdena talas också som svenskglea (Andersson, 2002). Områdena kännetecknas av territoriell stigmatisering, mångdimensionell fattigdom och trångboddhet (Sernhede, 2002, Borelius, 2010). Annat som utmärker förorten är förekomsten av personer med sammansatt social problematik och medicinska symtom där diagnos oftast saknas, personer med komplicerad livssituation och psykisk ohälsa samt personer med psykisk sjukdom i kombination med beroendeproblematik. Gemensamt för de flesta personer är att de varit arbetslösa eller sjuka en längre tid samt haft kontakt med socialtjänsten (Burström m fl. 2010). Folkhälsorapporter (Socialstyrelsen, 2009, Socialstyrelsen, 2013, Folkhälsomyndigheten, 2014) som publicerats under senare år har tecknat en bild av att det svenska samhället i vissa avseenden är ojämnt vad gäller den fysiska och psykiska hälsan. Det som understryks i rapporterna är att utbildningsnivå och socioekonomiska faktorer har negativ påverkan på den fysiska och psykiska hälsan.

En viktig institution i samhället är skolan. Ambitionen med den svenska skolpolitiken har under många år varit att upprätthålla en sammanhållen grundskola där elever med olika etnisk och social bakgrund kan mötas (Skolverket 1996). Dock visar studier genomförda från början av 1990-talet till idag att klyftorna ökat och att grundskolan idag präglas av en socioekonomisk, etnisk och prestationsmässig segregation (Skolverket, 2003, Bunar & Kallstenius, 2007). Exempelvis påvisar statistik att det finns betydande skillnader mellan elevers studieresultat och meritvärden i olika delar av Stockholm, och som en följd av detta även skillnader i behörighet till gymnasieskolans nationella program (USK²). Både svensk och internationell forskning visar att ökad skolvalfrihet resulterar i skolsegregation (Bunar & Kallstenius, 2007). För de högpresterande i förorten i kombination med stödet från föräldrarna kan det bli en biljett till det svenska samhället. Det omvända blir att de som blir kvar i förortens skolor riskerar att få svårigheter att komma in i det svenska samhället.

I forskning inom detta område finns resonemang kring orsakerna till situationen i förorten eller förslag på hur man kan förstå den. Resonemangen skiljer sig åt beroende bl.a. på vilket utgångsläge man har, vilket perspektiv man vill anta samt vad det är i detta komplicerade och mångfacetterade forskningsfält som man väljer att fokusera.

Den Göteborgsbaserade forskaren Ove Sernhede har under lång tid forskat om situationen i förorten. Han resonerar kring samhällsutvecklingen och menar att den lett till att politiken är underordnad ekonomin eller marknaden (Sernhede, 2002). Han refererar till andra forskare (Lawrence C. Mead) som menar att de socialt exkluderades situation måste mötas av en politik som innebär en skärpning av den egnes medborgerliga skyldigheter. För att bryta trenden med understöd måste samhället kräva motprestationer av de ”utanförstående”. Meads tankar går ut på att orsaken till att de fattiga förblir fattiga är att finna i deras behovs- och motivationsstrukturer. Sernhede menar att dessa nyliberala tankegångar

...tenderar att demonisera de nyfattiga genom att hävda att de saknar något som man som individ måste ha för att platsa i samhället, det saknar viljan och förmågan att ingå i arbetslivet (Sernhede, 2002, sid. 218).

På detta sätt formas vem som hamnar utanför och vem som får ingå i samhällsgemenskapen. Det har inneburit skapandet av en sorts moral som innebär ett förakt för svaghet och utsatthet enligt Sernhede (2002). Liknande tankar framförs av andra forskare (se exempelvis Dahlstedt, 2004). Som ett sätt att arbeta mot detta tänkande framför Sernhede möjligheten att kritiskt granska de egna föreställningarna om olika tillhörigheter som vi i vardagen tar för givna.

Bunar (2001) diskuterar kring förklaringar till rumslig segregation som den framstår i samhällsvetenskaplig forskning. Han menar att förklaringarna framförallt är socioekonomiska och etniska till sin karaktär. Han menar att det är förändringar i bl.a. de reproduktionsvillkor som samhället erbjuder, de interna och externa migrationsströmmarna samt förändringar på bostadsmarknaden som gjort att flera svenska förorter nu är segregerade. Men även majoritetens inställning och attityd påverkar (the ”white flight”). Grunderna för segregationen utspelas på ”samhällets makroplan”. Detta förutsätter dock att det finns vardagliga praktiker där denna åtskillnad skapas och återupprättas (Bunar, 2001). Han benämner detta avskildhetens dynamik.

I den forskning som bedrevs i samband med Storstadssatsningen³ finns två förklaringsmodeller vad gäller hur utsatta bostadsområden uppstått (Lahti Edmark, 2004).

² Stockholms stads Utrednings- och statistikkontor AB.

³ Storstadssatsningen var en stor statlig satsning på de s.k. utsatta bostadsområdena i några av Sveriges stora städer.

Den ena modellen är den objektivistiska som menar att sociala avvikelser orsakas av individuella faktorer eller av strukturer och processer. Denna strukturfunktionalistiska modell är företrädd av forskare som exempelvis Merton (1967).

Den andra modellen är den subjektivistiska där det är själva stämplingen av personer eller situationer som skapar problemen. Bakom denna modell ligger Beckers klassiska teorier om stämpling (1963) och Goffmans om stigma (1963). Dessa modeller är naturligtvis en stor förenkling och de komplexa situationer som finns i förorten kan knappast i sin helhet inrymmas i dessa. I vårt empiriska material kan vi dock skönja exempel på båda sätten att förklara situationen i förorten.

När det gäller att förstå varför våldsamma situationer uppkommer i förorten menar Haas (1986) att utanförskap och social oro hänger samman. De befinner sig i ett symbiotiskt förhållande. Det innebär också att fattigdom och ojämlikhet kan ses som orsaker till fysiskt våld i förorten. De boende beskriver misstro gentemot myndigheter verksamma i området och detta ses som en brist på vertikala nätverk (Putnam, 1993, 2000). Det som man brukar benämna det överbryggande sociala kapitalet är lågt då förtroendet mellan boende och institutioner är lågt. Det finns ett stort sammanbindande nätverk bland de boende men frånvaro av ett överbryggande. I utanförskapet skapas egna normer och ramar och denna avskärmning innebär att både hot men även våld blir allt vanligare och mer accepterat.

Ett annat sätt att resonera kring förorten och vilka förutsättningar som ges där har Forkby och Liljeholm Hansson (2011). De menar att man kan se förorten som ett slags vänthall. Människor som bor där har egentligen inget gemensamt. De bor bara där i väntan på att det ”riktiga” livet ska börja. Så småningom blir många medvetna om att de aldrig kommer därifrån, de får inte arbete etc och då börjar förorten mer likna ett fängelse. Det handlar också om att andras bild av området påverkar bilden av en själv. Detta leder till starka känslor av utanförskap och stigmatisering vilka i sin tur enligt Forkby och Liljeholm Hansson (2011) leder till känslor av skam. Detta orkar man inte med utan dessa måste omvandlas till andra känslor exempelvis ilska. Forskarna hävdar vidare att många är uppfostrade i att förtränga skam och att förtränga eller förneka skam ger upphov till många konfliktsituationer.

I en forskningsrapport från 2012 (Arnsvik & Eriksson, 2012) belystes situationen för barnfamiljer i Sollentuna som långvarigt haft försörjningsstöd som huvudsakliga inkomstkälla. Ett viktigt resultat var den ”inlåsningseffekt” försörjningsstödet ledde till. De som ingick i studien uppgav att de i stor utsträckning levde sina liv i området och hade små möjligheter att bryta detta förhållande. Många gav också uttryck för ensamhet och isolering. Här tydliggörs hur en socioekonomiskt svår situation även får andra konsekvenser för den enskilde individen.

De ovan nämnda studierna är bara några exempel på studier som tydliggör strukturella faktorer eller processers betydelse för den enskilde individens situation. Den enskildes situation betraktas ofta som ett symptom på något annat.

Sammanfattning av forskarnas bild

I den här rapporten har endast gjorts ett begränsat urval av forskarröster. Bilderna skiljer sig inte i någon nämnvärd utsträckning från de som tidigare presenterats i den här kunskapsöversikten. De boende i förorten uppges vara marginaliserade och olika studier har gjort gällande att den fysiska och psykiska hälsan är sämre jämfört med andra områden. Orsaken till den enskildes situation förläggs oftast till strukturella förhållanden, förhållanden som många gånger är svåra att påverka för den enskilde. Var än man som forskare tar sin utgångspunkt blir resultaten liknande. Detta är dock en skillnad gentemot situationen tidigare. Kamali (2005) hävdar exempelvis att nyare forskning är mer koncentrerad på det omgivande

samhället och dess institutioner betydelse för exempelvis diskriminering än att studera de som lever och verkar i området.

Beskrivna interventioner

Det här kapitlet innehåller beskrivningar eller utvärderingar av interventioner i förorterna. Vi har emellertid inte hittat så många studier med en sådan ansats. Nedan redogörs för några projekt som också i efterhand eller under projektets gång studerats av forskare.

Borelius (2010) har i en rapport beskrivit Lugna gatan. Kontexten är norra Biskopsgården i Göteborg. Detta område präglas av territoriell stigmatisering och mångdimensionell fattigdom. Lugna gatan är ett trygghetsprojekt med betoning på social kontroll. Det är ett intressant exempel på ”outsourcing av social kontroll till den tredje sektorn” (Borelius, 2011, sid 23) enligt författaren då det i grunden finns ett kontrakt mellan stadsdelsförvaltningen och Lugna gatan. Projektet finansieras och leds dock av ett partnerskap där bland annat allmännyttan är inblandad. Borelius har i sin studie gjort intervjuer med personer från Lugna gatan, tjänstemän inom stadsdelen och med personer från bostadsbolag. Även observationer ingick i studien.

Lugna gatan har sitt ursprung i Stockholm och där startades det med ett dubbelt syfte; dels ville man minska våld och skadegörelse, i detta fall i tunnelbanan, dels ville man erbjuda arbetslösa ungdomar en möjlighet att arbeta. Ungdomar anställdes som ”värdar”. De skulle röra sig i tunnelbanan, ta kontakt med andra ungdomar och erbjuda dessa olika aktiviteter. De skulle således både arbeta med att skapa kontakt och med att vara förebilder. De blev på detta sätt både ”ordningsvakt och coach” på en och samma gång. Man såg gärna att värdarna hade en multietnisk kompetens och ett kriminellt förflutet var ej något hinder. Dock måste man ha tagit avstånd från sitt tidigare liv. ”Det är samhällets normer och värderingar som lärs ut” (Borelius, 2010, sid 214). Den tanke Lugna gatan bygger på är att det visserligen kan finnas problem med ungdomarnas kriminella bakgrund men det innebär också de har en trovärdighet inför andra ungdomarna då de har kunskap i form av egen erfarenhet. Lugna gatan ses som en möjlighet att minska rekryteringen till kriminella nätverk då det erbjuder en alternativ väg till att vinna respekt och bli omtyckt på då man förväntas göra en ”konstruktiv insats för lokalsamhället”.

I Göteborg anställdes Lugna gatans medarbetare utifrån skolorna och deras organisation. De anställdes både som skolvärdar och juniorledare. Skolvärdarna verkade främst i skolan, fanns med på lektioner och raster. Juniorledarna däremot skulle utföra ett ”socialt arbete som tidigare inte funnits i stadsdelarna” (Borelius, 2010, sid 217). Deras arbete liknade fältsekreterarnas eller fritidsledarnas. De skiljde sig dock genom att de som personer oftast hade en liknande uppväxt- och boendeförhållande som ungdomarna som de skulle arbeta med. I avtalet står skrivet att juniorledarna ska ha en ”geografisk, etnisk, språklig, kulturell och historisk gemensamhet med området och dess invånare” (Borelius, 2010, sid 217). De skulle bidra till en ökad social kontroll i området genom att röra sig i området och ta kontakt med ungdomar där. Det skulle också skapas en grupp med volontärer bland de ungdomar som tidigare riskerat att hamna i kriminalitet men som tagit avstånd. Dessa fungerade som kamratstödare. Alla skulle enligt planerana få handledning i egensocial utveckling.

Lugna gatan styrdes av ett partnerskap där stadsdelsförvaltningen, två kommunala bostadsbolag, Västtrafik, Göteborgs spårvägar och polisen ingick. Det fanns en styrgrupp och en operativ grupp. Anmärkningsvärt är, menar författaren, att de boende eller ungdomarna inte alls var representerade i de olika grupperna. De som däremot under projektets gång har lyft fram ungdomarnas perspektiv är fältsekreterarna. Det är dock tveksamt om det är någon som tagit hänsyn till deras synpunkter.

Outsourcingen har lett till att det är konkurrens om förorten och dess ungdomar. Lugna gatan konkurrerar exempelvis med projektet Ung och trygg. Det innebär att Lugna gatan blir mer marknadsanpassat och mer liknar ett vanligt vinstdrivande företag. Det innebär också att verksamheten långsamt förändras. De som anställs nu är visserligen arbetslösa med de står nära arbetsmarknaden. Allt färre som anställs har en ”bråkig” bakgrund. De anställda tenderar också till att stanna längre på sina tjänster som värdar.

Borelius menar att det är ett svårt jobb att vara värd. I Biskopsgården avskedades alla de tre som först anställdes. De hade endast fått tre månaders utbildning. ”Istället för att förberedas på svårigheterna med fältarbetet, tyder mycket på att juniorledarna snarast uppmuntrades att överta ledningens tro på Lugna Gatans *frändskapsauktoritet*” (Borelius, 2010, sid 227). Frändskapsauktoriteten innebär att ungdomarna i lokalsamhället har en självklar nyfikenhet och respekt för värdarna. Borelius (2010) jämför detta med Webers traditionella auktoritet som bygger på en personlig lojalitet som ett resultat av en gemensam bakgrund. Kraven från kommunen var höga på Lugna Gatan och de sin tur ställde kanske orimliga krav på sina värdar. Förväntningarna på Lugna gatan var att dess verksamhet skulle minska skadegörelse och kriminalitet i området. Styrgruppen ville också öka Lugna Gatans arbete i omkringliggande lokalsamhällen. Man skulle så att säga följa med sina ungdomar. Lugna Gatans medarbetare hamnade i svåra situationer men var eniga om att de inte ville ”tjalla” på ungdomarna vilket medförde att polisen avbröt allt samarbete med organisationen.

Bland de inblandade i projektet fanns det en föreställning om att det fanns ett orsakssamband mellan värdarnas bakgrund och de ungas erkännande eller accepterande (av författaren kallat frändskapsauktoritet). Denna föreställning förespråkas av Lugna Gatan och togs helt över av stadsdelsförvaltningen. Den gemensamma bakgrunden förutsattes ge upphov till en känsla av samhörighet och personlig lojalitet vilket förväntades medföra att ungdomarna skulle ”lyda” Lugna gatans representanter. Erfarenheterna i Biskopsgården talar dock emot att det skulle vara på detta sätt. Det framstår snarare som ett önsketänkande. Istället har juniorledarna verkligen fått jobba på relationerna med ungdomarna. Den auktoritet de nu besitter har de fått tillvinna sig på olika sätt, bl.a har det funnits en överensstämmelse mellan ungdomarnas behov och de aktiviteter som juniorledarna erbjudit. Detta tros ha medverkat. Enligt Borelius (2010) bygger det hela på ett tankefel, att man tror att man är en homogen grupp för att man bott i förorten. Man kan fråga sig vilken etnicitet, vems traditioner, språk och kultur avses. I Biskopsgården finns många olika språk och kulturer. Om man har sina rötter i området kan det kanske vara svårt att hålla distansen till tidigare vänner etc. Ålderskillnader har också varit ett problem. Ledarna som varit i 20 till 30-årsåldern, har jobbat med betydligt yngre barn. Tre ledare kan med sina nätverk inte täcka ett så stort område som Biskopsgården.

De slutsatser författaren drar är att

..betydelsen av de ekonomiska, juridiska och polisiära institutionerna i det byråkratiska fältet ökar, på bekostnad av de som ansvarar för olika sociala funktioner (Borelius, 2010, sid 246).

Författaren säger vidare

Den manifesteras också i tendensen att omvandla sociala problem till ordningsproblem och/eller polisiära problem (Borelius, 2010, sid 246).

När man anlitar Lugna Gatan innebär det att

”man i första hand definierar problemen som ordningsproblem. Man hoppas alltså komma till rätta med olika typer av ungdomskriminalitet, rekryteringen till de kriminella gängen, bråk och diverse riskzonsbeteenden genom att öka den sociala kontrollen” (Borelius, 2010, sid 247).

Detta samtidigt som området kännetecknas av territoriell stigmatisering, mångdimensionell fattigdom och trångboddhet. En satsning på Lugna Gatan kan därför aldrig ge något mer än en tillfällig lindring av symptomen på dessa problem. De signaler detta ger påverkar människor och ger utövarna en form av symbolisk makt. Satsningen på Lugna Gatan blir en skenåtgärd som döljer de verkliga problemen. Det kan också ses som en avprofessionalisering av det sociala arbetet om Lugna Gatan ersätter fältarna som det gjort i exempelvis Bergsjön, menar Borelius (2010).

Öhlund m.fl. (2009) hade i uppdrag att utvärdera Lugna gatans etablering i både Göteborg (dock i andra stadsdelar än Borelius) och Malmö. En viktig skillnad mellan städerna var etableringsformen det vill säga att initiativet till att tillfråga Lugna gatan (i Stockholm) kom från centralt politiskt håll i Malmö vilket ledde till kontinuitet och utveckling av verksamheten. I Göteborg kom initiativet från Västtrafik, ett privatägt företag. Metoden i utvärderingen av Lugna gatan i Göteborg och Malmö var intervjuer, observationer och dokumentstudier. Syftet var i huvudsak att följa verksamheterna och undersöka vilken betydelse Lugna gatan får för de som är involverade. Viktiga resultat från studien var att Lugna gatans metoder kan tolkas som att de lyckas ge ett socialt stöd till enskilda individer. Genom Lugna gatan har ungdomarna fått kontakt med någon som lyssnar på dem och bryr sig om dem. Det tillhör också Lugna gatans styrka att värdarna har haft ”kulturell närhet” i den meningen att de är förtrodda med uppväxtvillkoren i området. Men, vilket också belyses i studien, närheten kan ställa till problem i kontakten med ungdomarna. Exempelvis har det varit problematiskt för Lugna gatas värdar att hantera anmälningar till socialtjänsten. Vårdarnas motiv för att inte anmäla är att de vill vara ett stöd och inte ”tjallare”. Det nära samarbetet med det offentliga kan ibland synliggöra kulturella skillnader mellan värdar och tjänstemän.

Sammanfattning – Interventioner

Intressant med ovanstående exempel är att trots att det är samma fenomen som studerats kommer forskarna fram till olika resultat. Fenomenet, d.v.s. Lugna gatan är det samma, men de områden forskarna har studerat skiljer sig åt. En möjlig tolkning är att de specifika förhållanden som gäller i en stadsdel inte gäller i en annan och att det därför är omöjligt att överföra goda exempel från ett projekt till ett annat. En annan tolkning är att de olika forskarna har arbetat utifrån olika frågeställningar och olika utgångspunkter. Det troliga är att det handlar om både ock i detta fall.

Lugna gatan framförs som ett framgångsexempel om än med vissa begränsningar (Öhlund, 2009). Till det positiva hör att Lugna Gatan blivit de offentligas ögon och öron i ungdomarnas miljö. Genom Lugna gatan får välfärdsrepresentanterna en kunskap, områdesbaserad sådan, till skillnad mot den individuella kunskap man redan har.

Lugna gatans arbete karaktäriseras som ett erfarenhetsbaserat socialt arbete som är trygghetsskapande och med förebyggande aspekter främst på individ- och gruppnivå. Det handlar utifrån ett perspektiv att ge ungdomarna möjligheter till relationsbaserade erfarenheter utifrån positiva förebilder. En viktig poäng har varit att de som företrätt *Lugna gatan* har rekryterats från förorten/området vilket bedömts som viktigt eftersom dessa har kunskap om villkoren i förorten och därmed anses det underlätta kontakten med ungdomarna. Här går dock åsikterna isär i de olika utvärderingarna. Kritiken kring Lugna gatan som fenomen har främst handlat om rimligheten att ”outsourca” det sociala arbetet till privata aktörer (oftast utan utbildning) samt att detta kan leda till deprofessionalisering av det sociala arbetet. Likaså framkom det i studierna att ungdomarna som rekryterades som Lugna gatans värdar hade svårigheter att i vissa situationer att hantera sin roll. De ville inte vara ”tjallare” gentemot det offentliga. Ett underliggande tema som upplevs som problematiskt är att *Lugna gatan* indirekt

även går polisens ärenden då deras funktion blivit att skapa ordning och lugn. Åtgärden att engagera Lugna gatan är en skenåtgärd och döljer de verkliga problemen. En kritik mot Lugna gatan som särskilt Borelius framförde i sin studie var att Lugna gatan som fenomen tenderar att omvandla sociala problem till ordningsproblem och/eller polisiära problem.

Trots att det riktats tvetsamheter i de refererade studierna mot *Lugna gatan* är ett viktigt budskap att offentliga sektorn, frivilligorganisationerna och privata aktörer måste utveckla nya samarbetsvägar för att kunna medverka till ungdomars integration i det senmoderna samhället, enligt Öhlund m.fl. (2009).

Slutsatser och förslag till interventioner i de studier vi läst

I de studier som bedrivits i olika förorter finns en del slutsatser och förslag till åtgärder utifrån de resultat som framkommit. De studier vi läst är av skiftande kvalitet men vi har ändå försökt sammanställa det som vi finner mest intressant och relevant utifrån vår utgångspunkt.

Problemen i förorten är bara symptom det är många forskare men även boende och professionella i förorterna överens om. Liknande situation finns även i andra länder (exempelvis Frankrike). Trots att dessa problem funnits under lång tid har man inte hittat mer omfattande och verkningsfulla lösningar. *”Endast lokala insatser kan emellertid inte lösa problemen som handlar om urban utveckling i stort”* (Hallin, Jashari, Listerborn & Popoola, 2010, sid 243). Hallin med flera har gjort en sammanställning över vad de kallar utvecklingsområden i förorten. Vi använder sammanställningen som en utgångspunkt i vår sammanfattning av slutsatser och förslag.

1. Bekämpa marginalisering – om arbete, utbildning och inflytande i den postindustriella staden. Hallin m.fl (2010) menar att det finns en diskriminering på arbetsmarknaden som sorterar ut människor efter härkomst, namn, ålder och kön. Arbetslösheten är oftast mycket högre i förorterna än i andra områden. Ett annat problem är synen på arbete. Lönearbete är det som är normerande (jmf Madsen, 2001). Hallin m.fl. frågar sig dock om det kan utvecklas ett annat sätt att se på arbete där det som görs inom andra sektorer också betraktas som arbete. Kan lokala och sociala ekonomier skapas? Även det sociala trygghetssystemet är anpassat efter detta tänkande. Långvarigt försörjningsstöd handlar idag mer om kontroll än stöd för individen utveckling. Långvarigt beroende av försörjningsstöd leder oftast till känslor av utanförskap och utsatthet (se exempelvis Arnsvik & Eriksson, 2012).

I syfte att bekämpa marginalisering är också kunskapsutveckling och lärande centralt. Enligt Hallin m.f.l. (2010) finns det många skolor där eleverna inte lever upp till förväntningarna d.v.s. inte klarar skolans mål. De ”duktiga” eleverna väljer andra skolor (se exempelvis Bunar & Kallstenius, 2006, 2007, Kallstenius, 2008). Denna ökade skolvalfriheten har lett till ökad skolsegregation. De elever som blir kvar måste stöttas både i skolan och utanför enligt författarna och det gäller att bygga upp strukturer för detta stöd. Kanske behövs en förändrad syn på kunskap. Man skulle kunna utgå från de kompetenser som eleverna har men som idag inte bedöms och betygssätts. De måste få möjlighet till utveckling. Här kan organisationer, företag och högskolor bidra. Inte minst viktigt är detta för elever som nyligen kommit inflyttade till Sverige och inte har det svenska språket som modersmål. För dessa elever kan det vara mycket svårt att klara undervisning på svenska.

Arbetsmarknaden är central i detta sammanhang men även bostadsmarknaden. Diskrimineringen på denna ses som ett uttryck för sociala strukturer då det beror på rutinmässiga handlingar (Hallin m.fl. 2010). Det är viktigt att försöka att förhindra detta. Diskrimineringen i sig leder till utstötning och marginalisering.

Det är också viktigt i detta sammanhang att försöka öka människors möjligheter till makt och inflytande exempelvis olika former av självförvaltning. Detta kan innebära att de boende mot en liten reduktion av hyran själva kan ansvara för exempelvis blomrabatter och gräsklippning (se exempelvis Eriksson, 2008).

2. Bekämpa stigmatisering och skapa attraktioner. Ett sätt här kan vara att försöka skapa motbilder till medias bilder av förorten. I ett projekt i en förort till Malmö arbetade ungdomarna själva med att producera en film om sitt område. Det var en film som visade på de positiva sidor man menade området hade (Eriksson, 2008). Ett annat sätt är att "ladda om" begrepp som man exempelvis gjort då man döpt om Malmös damfotbollsklubb till FC Rosengård. Ytterligare ett sätt kan vara att lokalisera statusfyllda verksamheter till området (Hallin m.fl. 2010).
3. Satsa på barn och ungdomar. Man måste ge ungdomarna utvecklingsmöjligheter, exempelvis kan man låta ungdomar vara med och planera och starta en fritidsgård (Hallin m.fl., 2010). Flera rapporter visar att ungdomar vill vara med och påverka (se exempelvis Eriksson & Nylander, 2014). Det absolut viktigaste är delaktighet, enligt Forkby & Liljeholm Hansson (2011) d.v.s. att få sin röst hörd, att bli ianspråktagen. Detta är inte i och för sig bara en ungdomsfråga, det gäller även föräldrarna och ungdomarnas upplevelser av att föräldrarna inte får sina röster hörda. Delaktighet hänger också på att man som enskild individ är motiverad att vara delaktig. Det kan dels handla om enskild delaktighet men också om att man kan bidra till andras delaktighet exempelvis genom föreningslivet. Ett förslag som kommit upp i intervjuer i en av studierna är att en politiker adopteras av en klass, att hen återkommande besöker klassen för att där föra en dialog med eleverna (Forkby & Liljeholm Hansson, 2011).
4. Utveckla den kollektiva förmågan. Detta hänger intimt samman med att utveckla ett lokalt ledarskap och också stabila sociala nätverk. Ett sätt kan vara att ta vara på underifrånkommande initiativ. Det är en grundläggande förutsättning att människor bor kvar under en längre tid och för detta krävs mötesplatser (Hallin m.fl. 2010). Några forskare talar om vikten av symboliska platser och meningsfull fritid för ungdomar (Lindholm, 2013). I förortsområden finns olika gemenskaper som en förutsättning för utvecklingen av det kollektiva (Eriksson & Nylander, 2014). Människor tillhör oftast flera olika gemenskaper som fyller olika funktion för den enskilde. Även när det gäller exempelvis samhällsplanering kan den kollektiva lokala kunskapen vara viktig. Enligt Sandercock (1998) är dialog, erfarenhet och lokal kunskap viktiga ingredienser.
5. Utveckla fungerande erkännandeordningar. Frågan är hur man kan skapa goda relationer, erkännandeordningar, som bygger på ömsesidig respekt, mellan befolkningen och myndigheter. På vad sätt behöver myndigheterna förändra sig och hur behöver befolkningen ändra sig för att detta ska komma till stånd (Hallin m.fl., 2010)? Forkby och Liljeholm Hansson (2011) konstaterar efter intervjuer med ungdomar att vissa av de offentliga insatserna som gjorts har upplevts som stödjande av ungdomarna och det har varit när ungdomarna har känt sig lyssnade på, känt sig sedda och respektfullt bemötta. Det handlar då främst om personal som inte sysslar med myndighetsutövning, exempelvis fältsekreterare. I andra fall uppfattas insatserna som kränkande, disciplinerande och som en maktdemonstration. Vidare menar författarna att det är viktigt att syna sin egen praktik. På en organisationsnivå handlar det om hur vår verksamhet leder till att vi sorterar människor. På individnivå handlar det om

bemötande. Kan vi i mötet ge ett alternativ till en invand identitet genom att visa att det finns andra möjligheter?

6. Gemensamma mål och strategier (Hallin m.fl. 2010). Det handlar om att arbeta långsiktigt och sektorsöverskridande. Det är dock utifrån de studier vi läst oklart hur man ska arbeta så detta uppnås. Flera forskare betonar att det krävs samarbete över sektorer och organisationer (Eriksson & Nylander, 2014, Forkby & Liljeholm Hansson, 2011). Det behövs insatser av flera olika aktörer och på flera nivåer. Några talar om vikten av tvärsektionell samverkan (Lindblom, 2013). Då kan det vara verkningsfullt att tänka i socialekologiska termer. Offentliga sektorn, frivilligorganisationerna och privata aktörer måste utveckla nya samarbetsvägar för att kunna medverka till integration i det senmoderna samhället.
7. Goda levnadsvillkor och långsiktigt ägarskap. En förtätning av boendet är kanske möjlig funderar Hallin m.fl. (2010), med en blandning av upplåtelseformer som ett resultat. Kanske detta skulle öka ett områdes attraktivitet. Hyresvärdarna är viktiga. De bör inrikta sig på ett mer långsiktigt ägarskap och ett större samhällsansvar (jfr Corporate Social Responsibility). Det finns goda exempel på där de kommunala bostadsbolagen tar ett större socialt ansvar, ett exempel är Malmö Kommunala bostadsbolag (MKB) (Eriksson, 2008).
8. Utveckla och sprida goda exempel. Det finns dock förmodligen inga generella lösningar som gäller för alla områden. Det är också svårt att veta hur man ska bygga upp strategier för kontinuerliga utvärderingar etc.
9. Samhällsservicen måste flytta tillbaka (Lindblom, 2013). I en del av de relaterade studierna beskrivs att det finns ett relativt bra utbud av service. Men i annan forskning (se exempelvis Eriksson, 2008, Forkby & Liljeholm Hansson, 2011) visas att det dragits in på servicen i dessa områden. Avsaknaden av service uppfattas som en stor och avgörande faktor för de boendes upplevelser av marginalisering och stigmatisering.
10. Behov av symboliska platser och meningsfull fritid för ungdomar (Eriksson & Nylander, 2014, Lindblom, 2013). Studier visar att även om det finns aktiviteter för exempelvis ungdomsgruppen är upplevelsen att den är till för ”de andra”.

Sammanfattande reflektioner

”Bilden”

Som beskrivit i denna rapport finns det två (minst) olika bilder av förorten. Den ena bilden representeras i vår rapport framförallt av media och i viss mån även polisens syn på förorten. Det är en mörk bild som beskriver utanförskap, kriminalitet, marginalisering, en bild som beskriver ett samhälle i samhället, utan kontakter med övriga delar av staden etc. Denna bild återfinns även i forskarnas rapporter kring situationen i förorten. Denna bild skall ställas mot de boendes bild, eller snarare en av de bilder de boende för fram, nämligen den som beskriver förorten som ett ställe man trivs på, ett ställe där man känner trygghet och har nära till vänner och släktingar. De starkt negativa bilderna kan ses som politiska konstruktioner med starka ideologiska undertoner. De kan betraktas som diskurser som styr hur man kan tala om dessa områden. De påverkar de boendes syn på området och på sig själva. Ibland blir resultatet en form av självuppfyllande profetia där man upplever att det är lika bra att uppträda ”struligt” eftersom alla ändå förväntar sig detta.

Vilken är då det ”rätta” bilden, eller kanske ska man snarare ställa sig frågan går det att få en gemensam bild av förorten? Kan exempelvis den enskilde ungdomen och socialarbetaren eller politikern enas om att så här kan vi beskriva förorten? Detta kan kanske upplevas som en stor

och svår utmaning, men att starta i en dialog där man identifierar ett områdes svagheter och styrkor kan kanske vara en början, en dialog där ”allas” perspektiv får ta plats. Ett problem är ofta att det är myndigheter eller motsvarande som har formuleringsprivilegiet och tolkningsföreträdet vad gäller problemen. Inte sällan sätts åtgärder eller insatser in utifrån tjänstemännens formulering och tolkning av problem och inte sällan misslyckas dessa insatser då de med största sannolikhet inte var svaret på de problem de boende upplevde.

”Förklaringen”

Det finns många resonemang framförallt i olika forskningsrapporter kring hur man kan förstå situationen i förorten och hur man eventuellt kan förklara den. De flesta tycks dock vara överens om att förklaringarna finns på en strukturell nivå. Men vad som är orsak och vad som är verkan är inte alltid tydliggjort i de rapporter vi läst. Ett tänkande där man explicit skuldbelägger den enskilde eller namngivna grupper tycks dock vara förlegat. Idag handlar det istället om integrationspolitik, det handlar om arbetsmarknad och bostadspolitik, bland annat. Den strukturella diskrimineringen är också sedd som en central förklaring till situationen.

”Lösningen”

Utifrån de förklaringar som beskrivs i forskningen kanske man kan förvänta sig att lösningarna företrädesvis skulle röra områden som integrationspolitik, arbetsmarknadspolitik och bostadspolitik. Så är dock inte fallet. Det finns inte så mycket av lösningar över huvud taget att hämta i litteraturen. Det finns en del förslag på lösningar men inte så många som är prövade och utvärderade. Oftast beskriver man, som nämnts tidigare, orsakerna till upplevda problem på en strukturell nivå, men de lösningar som föreslås är ofta av mer lokal karaktär. Det handlar om att bostadsområdet blir bas för de föreslagna insatserna. I forskningen finns delade meningar om lämpligheten att ha bostadsområdet som interventionsområde. Det kan både anses vara för stort (det lilla grannskapsområdet, exempelvis gatan, kan vara det som är meningsbärande) eller för litet (strukturproblem kan inte lösas på lokal nivå). När specifika områden blir utpekade som utsatta kan det som tidigare nämnts uppstå en situation av ”blaming the victim”.

I flera forskningsrapporter talar man om ”bekämpa marginalisering och stigmatisering” som lösning på den uppkomna situationen. Det är dock inte så ofta man beskriver innebörden i dessa begrepp eller hur detta bekämpande ska ske. Vad som beskrivs mer konkret är ofta mindre projekt som sätts i förorten och som exempelvis riktar sig mot ungdomar eller arbetslösa. Det är sällan man ser projekt där det finns en koppling mellan det strukturella och det lokala planet. Det är inte heller så vanligt att det beskrivs att flera olika verksamheter samverkar.

Slutord

Denna kunskapsöversikt ger ingen heltäckande bild över den forskning och de utvärderingar som gjorts inom området, kanske främst för att det har varit svårt att avgränsa just ”området”. Det sammanhang vi valde att utgå från var förorten. En stor mängd forskning har bedrivits som utifrån olika perspektiv, olika utgångspunkter men även discipliner i olika rapporter försökt beskriva, förklara och förstå situationen i förorten. Situationen i förorten är komplex och berör många, kanske i första hand de boende men även i hög grad de myndighetsrepresentanter som har att verka för en bra och tillfredställande situation för kommunens medborgare. Detta medför att forskning som kan vara relevant kan återfinnas

inom ett stort antal områden eller discipliner. Denna kunskapsöversikt speglar framförallt forskning inom samhällsvetenskap.

Enligt de rapporter vi läst finns det ingen universallösning på den upplevda problemsituationen i förorten. Varje område, varje gata är unik och behöver sina specifika insatser. Vår förhoppning är dock att kunskapsöversikten kan användas som inspiration i kommunens arbete med att skapa en bra situation för de boende i Sollentuna. Genom översikten erbjuds man sätt att tänka kring upplevda problem och kring lösningar. Det är upp till läsaren att avgöra vad som kan vara verkningsfullt i den lokala kontexten. Vad finns det för tidigare erfarenheter som vi i Sollentuna kan använda då vi formulerar problembilder och strategier för att utveckla vår kommun?

Utifrån det vi läst under arbetet med denna kunskapsöversikt är det vissa företeelser som verkar ha speciell stor relevans när det gäller situationen i förorten. Utifrån vår tolkning vill vi därför poängtera följande:

- *Gemensam problembild.* Ett utvecklingsarbete måste starta i en gemensam bild över de problem som finns. Det innebär att både boende, myndighetspersoner och exempelvis lokala föreningar måste engageras i en gemensam dialog. Kanske kan man inte enas om allt men det är viktigt, tror vi, att åtminstone ha några gemensamma beskrivningar av vad man uppfattar behöver utvecklas.
- *Arbete på bred front – samverkan.* Alla i ett område måste samverka. Det gäller både myndighetspersoner, näringsliv och det civila samhället d.v.s. de boende, ideella föreningar etc.
- *Delaktighet.* Detta tycks vara en av de viktigare framgångsfaktorerna. Känner sig inte de boende delaktiga nås inga positiva resultat. Viktigt i detta sammanhang är att fundera kring skillnader mellan deltagande och inflytande. Får de boende ett verkligt inflytande eller handlar det snarare enbart om att informera?
- *Arbete på alla nivåer.* Lokala insatser ger oftast inga resultat om inte de samhällsliga strukturerna samtidigt påverkas och förändras.
- *Förändra medias och allmänhetens negativa bild.* Medias beskrivningar av förorten leder till negativa konsekvenser för de boende. Känslor av skam, marginalisering och stigmatisering är exempel på detta. Dessa känslor resulterar inte sällan i provokationer och bråk. Ett aktivt arbete måste komma igång för att förändra lokalsamhällets rykte genom att föra fram positiva aktiviteter som sker i förorten.
- *Att tänka ”utanför boxen”.* Det har hävdats att det finns ett motstånd hos kommunerna mot att förändra sitt arbetssätt, en sort traditionens kraft. Man använder gärna de arbetsmetoder man alltid gjort samtidigt som man försöker foga in nya arbetsuppgifter i dessa gamla fåror. Om man ska nå resultat handlar det om att tänka nytt!

Referenser

- Andersson, R. (2002) Boendesegregation och etniska hierarkier. I Dahlstedt, M & Lindberg, I. (red) *Om etniska klyftor och blågul självbild*. Stockholm: Agora.
- Arnsvik, A. & Eriksson, L. (2012). *Fattiga familjer*. Forskningsrapport 2012:3. FoU-Nordväst.
- Badar, M. & Berhame, H. (2013) *Den otrygga förorten. Om trygghetsarbete i Rinkeby – Kista*. Södertörn: Södertörns högskola, institutionen för samhällsvetenskap.
- Bahceci, G., Akravi, S. & Shabo, T. (2011). *Etnisk boendesegregation. En kvalitativ forskningsstudie om unga vuxnas erfarenheter och upplevelser av att bo på Malmvägen*. Örebro: Örebro universitet.
- Becker, H. (1963) *Outsiders. Studies in the sociology of deviance*. New York: The Free Press.
- Borelius, U. (2010) Lugna Gatan – ett tidens tecken. I Sahlin, I. (red) *I trygghetens namn*. Göteborg: Daidalos.
- Bostadspolitiska utredningen (1996).
- Brännström, L. (2007). *Making their mark, disentangling the effects of neighbourhood and school environments on educational achievement*. Stockholm: Arbetsrapport/Institutet för framtidsstudier; 2007:3.
- Brännström, I. & Hellner-Andersson, L. (2007) *Om segregation i almänhet och i Hjällbo i synnerhet*. Göteborg: Göteborgs universitet, institutionen för socialt arbete.
- Bunar, N. (2001) *Skolan mitt i förorten. Fyra studier om skola, segregation, integration och multikulturalism*. Stockholm: Brutus Östlings Bokförlag Symposion.
- Bunar, N. & Kallstenius, J. (2006) *"I min gamla skola lärde jag mig fel svenska": en studie om skolvalfriheten i det polariserade urbana rummet*. Norrköping: Integrationsverket.
- Bunar, N. & Kallstenius, J. (2007). *Valfrihet, integration och segregation inom och mellan Stockholms grundskolor*. Stockholm: Stockholms stad, Kompetensfonden.
- Burström, B., Schultz, A., Ahrne, M., Fritzell, S., Irestig, R. & Marttila, A. (2010). *Behovet av lokal samverkan kring individer med sammansatta sociala och medicinska problem*. Stockholm: Karolinska Institutets folkhälsoakademi 2010:34. Karolinska Institutet.
- Crowther, J. (2004) "In and against" lifelong learning: flexibility and the corrosion of character. In *International Journal of Lifelong Education*, 23:2, p. 125 – 136.,
- Dahlstedt, M. (2004) *Förorten nerifrån-och-upp? Nyliberal styrning i ett etniskt polariserat storlandskap*. Konferensbidrag.
- Dahlstedt, M. (2009). "Skriv historia med oss". Ungdomar, urbana konfliktlinjer och kampen om förorten. I Graninger, G & Knuthammar, C.(red) *Samhällsbyggande och integration. Frågor om assimilation, mångfald och boende*. Stiftelsen Vadstena Forum för samhällsbyggande. Linköping: Linköping University Electronic Press.
- Eriksson, L. (2008) *Folkbildning och lokal utveckling i förorten. En studie om folkbildningens villkor och vardag*. Stockholm: Folkbildningsrådet.
- Eriksson, L. & Nylander, H. (2013) *Ung i Sollentuna – drive-in-fotboll, ett lokalt utvecklingsprojekt*. Forskningsrapport 2014:3. Sollentuna: FoU-Nordväst.
- Folkhälsomyndigheten. (2014). *Folkhälsan I Sverige. Årsrapport 2014*.

- Forkby, T. & Liljeholm Hansson, S. (2011) *Kampen för att bli Någon. Bilder av förorten och riskfyllda utvecklingsvägar i Göteborg*. Rapport 1:2011. Göteborg: FoU i Väst.
- Goffman, E. (1963) *Stigma*. Engelwood Cliffs, N.J.; Prentice-Hall.
- Grönvik, J, Lindberg, A. (2013). *Medierna och "förortens goda krafter" – en kritisk diskursanalys av mediepresentationer i rapporteringen om Rinkeby och Rinkebyakademien*. Södertörns högskola.
- Hallin, P-O., Jashari, A., Listerborn, C. Popoola, M. (2010) *Det är inte stenarna som gör ont. Röster från Herrgården, Rosengård – om konflikter och erkännande*. Malmö: Malmö Publikationer i Urbana Studier.
- Haas, M. (1986) Metaphysics of Paradigms in Political Science: Themes of Urban Unrest. *The Review of Politics* 48 (4) pp. 520 – 548.
- Johansson, E. (2011) *Områdets polis eller polisens område? En analys av hur områdespolisen i Bergsjön gör sig relevant för sitt område och sin organisation*. Göteborg: Göteborgs universitet, sociologiska institutionen.
- Kallstenius, J. (2009). *Segregation och valfrihet i skolan*. I Graninger, G & Knuthammar, C. (red) *Samhällsbyggande och integration. Frågor om assimilation, mångfald och boende*. Stiftelsen Vadstena Forum för samhällsbyggande. Linköping: Linköping University Electronic Press.
- Kamali, M. (2005) Inledning. Ett europeiskt dilemma. I Utredningen om makt, integration och strukturell diskriminering. *Bortom vi och dom. Teoretiska reflektioner om makt, integration och strukturell diskriminering*. SOU 2005:41.
- Kaupinnen, T. M. (2007). *Neighbourhood effects in european city: Secondary education of young people in Helsinki*: Social Science Research, 36; 421-444.
- Lahti Edmark, H. (2004) *Fängslade bilder, fängslade verklighet. Om utsatta bostadsområden och interventioner*. Lund: Socialhögskolan i Lund.
- Lindblom, J. (2013) *Den sociala bakgården. En kvalitativ studie om hur yrkessamma och boende i Järvaområdet uppfattar social oro*. Stockholm: Stockholms universitet, sociologiska institutionen.
- Lövgren, S. (2002) *Att skapa ett framtidens folk: governmentality och miljödiskurs i modern svensk bostadspolitik: miljonprogramsområdet Navestad*. Linköping: Tema Hälsa och Samhälle, Linköpings universitet.
- Madsen, B. (2001) *Socialpedagogik*. Lund: Studentlitteratur.
- Merton, R. (1967). *On Theoretical Sociology. Five essays, Old and New*. New York: The Free Press.
- Molinari, I. (2006) Identitet, norm och motstånd bland ungdomar i förorten. I Molinari, D. & Räthzel, N. (red) *Bortom etnicitet*. Umeå: Borea.
- Olsson, S. & Törqvist, A. (2009) *Förorten: insatser och utveckling under 40 år*. Stockholm: Arkitekternas forum för forskning och utveckling (Arkus).
- Peterson, A. (2010) From Great Britain to Sweden – the import of reassurance policing. Local police officers in metropolitan Stockholm. *Journal of Scandinavian studies in crime prevention, vol 11*.
- Putnam, R.D. (1993) *Den fungerande demokratin. Medborgarandans rötter i Italien*. Stockholm: SNS förlag.

- Putnam, R.D. (2000) *Den ensamma bowlaren. Den amerikanska medborgarandans upplösning och förnyelse*. Stockholm: SNS förlag.
- Reyes, P., Hörnqvist, M., Boréus, K., Estrada, F., Flyghed, J., Arriagada, A., G, Lundgren, M. & Lundström, M. (2014). *"Bilen brinner...men problemen är kvar"*. *Berättelser om Husbyhändelserna i maj 2013*. Stockholmia förlag.
- Ristalammi, P.M. (1999) *Rosengård och den svarta poesin: en studie av modern annorlundahet*. Stockholm: Symposium.
- Sampson, R. (2009) Disparity and diversity in the contemporary city: social (dis)order revisited. *The British journal of Sociology*, vol 60, no 1.
- Sandercock, L. (1998). *Towards cosmopolis, planning for multicultural cities*. Chichester, New York, Weinheim, Brisbane, Singapore, Toronto: John Wiley & Sons.
- SBU (2013) *Utvärdering av metoder i hälso- och sjukvården. En handbok*. Stockholm: Statens beredning för medicinsk utvärdering (SBU).
- Sernhede, O. (2002) *Alienation is my nation; hiphop och unga mäns utanförskap i Det nya Sverige*. Stockholm: Ordfront.
- Skolverket (1996). *Att välja skola: Effekter av valmöjligheter i grundskolan*. Stockholm: Skolverket.
- Skolverket (2003). *Valfrihet och dess effekter inom skolområdet*.
- Socialstyrelsen (2009). *Folkhälsorapport*
- Socialstyrelsen (2013). *Folkhälsan I Sverige*.
- SOU 2006:73 *Den segregerade integrationen*. Utredningen om makt, integration och strukturell diskriminering.
- Steinberg, S. (1981) *The Ethnic Myth: Race, Ethnicity, and Class in America*. Boston: Beacon
- Törnqvist, A. (2009) Stadens planering för inkludering av sina utsatta områden – finns den? I Graninger, G. & Knuthammar, C. (red) *Samhällsbyggande och integration. Frågor om assimilation, mångfald och boende*. Linköping; Linköping University Electronic Press.
- Urban, S. (2009) Grannskapet som planeringsenhet. I Graninger, G. & Knuthammar, C. (red) *Samhällsbyggande och integration. Frågor om assimilation, mångfald och boende*. Linköping; Linköping University Electronic Press.
- Vukadin, S. (2014). *Medias bild av ungdomar under Husbykravallerna*. Lund: Socialhögskolan. Lunds universitet.
- Widigson, M. (2013) *Från miljonprogram till högskoleprogram – plats, agentskap och villkorad valfrihet*. Göteborg: Göteborgs universitet, sociologiska institutionen.
- Öhlund, T. Gundel, P. Klaus, M. (2009) *Förortens sociala kapital. En utvärdering av Lugna gatan i Göteborg och Malmö*. Stockholm, Stockholms universitet.